

NOTISER

Gunnar Arnborg: *Stigar och vägskäl. Kultur i närmiljö*. Carlsson Bokförlag, Stockholm 2015. 317 s., ill. ISBN 978-91-7331-685-9.

Amatörforskaren och före detta läraren Gunnar Arnborg, född 1926, har gett ut en bok som skildrar livet under 1900-talet i Skölvene socknen i Västergötland, som han själv härstammar från. Boken bygger till en del på egna minnen men också på intervjuer, nedtecknade på dialektspråk, som författaren utfört med äldre människor under många år. Dessutom har han haft tillgång till bonden Carl Bengtssons, född 1875, dagboksanteckningar från år 1900 till 1960. Denne man förblev kvar ogift på fädernegården tillsammans med sin bror Oskar hela livet. Boken är rikt illustrerad med fotografier från vardagsliv och fest. Bilderna skildrar äldre arbetsliv i en socken präglad av jordbruk och har i flera fall tagits av författaren själv.

Den största behållningen för en kulturhistoriker utgör de många utdragen ur Carl Bengtssons dagboksanteckningar. Läsaren kan på lokal nivå följa hur tekniska nyheter infördes under 1900-talet. Inom jordbruket gällde det bl.a. slåttermaskin, mjölkseparator och mjölkmaskin. Slåttermaskin inköptes till gården inför höskörden 1908. 1938 började bröderna Bengtsson leverera mjölk till Gäsene Andelsmejeri som startat 1931. Då blev det nödvändigt att sätta upp mjölkbord för lastbilen som hämtade mjölken. Mjölkmaskin installerades 1951 på gården.

Kvinnosysslorna i hemmet underlättades tack vare nya tekniska landvinningar. Det gällde bl.a. symaskinen som inköptes 1907 i Bengtssons hem. Elektriciteten blev något grundläggande

för hela livsföringen. Carl skrev den 9 december 1919 om ”en bemärkt dag för oss, vi har fått elektriskt ljus för första gången” (s. 150). I gårdarna bjöd man samman till ljuskalas. Telefon, radio och cyklar underlättade kontakterna med en bredare omvärld än socknen. Carl köpte en cykel 1905 och den kom han att använda flitigt. Däremot skaffade han aldrig någon bil. Han noterar att han mötte en bil första gången 1916 vid en resa till Borås. 1931 anskaffade man radio i Carls hem, men redan 1926 hade han hört radio i andra hem som han besökt.

Utanför gården var Carl Bengtsson aktiv inom den lokala nykterhetslogen och ortens missionsförening, som bildats 1886 och tillhörde Svenska Missionsförbundet. 1917 skrev han in sig som medlem i Rödakorsföreningen.

Dagboksanteckningarna är utförliga. Både vardag och fest skildras. Olika arbetssysslor utomhus och inomhus beskrivs. Av högtidsfirande kan nämnas de ingående noteringarna om festligheterna i anslutning till system Selmas bröllop i oktober 1906. Begravningsfirande skildras utförligt i samband med Carls mormors död i mars 1925. Gårdens ekonomi redovisas noggrant. Den sociala omsorgen visas genom den hjälp som Carl och andra gav till ortens backstugusittare.

Mycket fakta redovisas i anteckningarna men författarens känslor framkommer inte ofta. Ett undantag är när äldre hästar som varit trotjänare på gården skulle lämnas till slakteriet. Den 14 februari 1921 skriver Carl Bengtsson: ”Vi har haft ledsamt i dag, vi har lett vår Frej, vår gamle trotjänare, till slakteriet. Jag ledde iväg honom, var så ledsamt då vi gick härifrån så det var ej fritt utan att det kom vått i ögonvrån” (s. 97).

Anders Gustavsson, Oslo universitet/Henån